

ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εισήγηση των κ.κ. Ε. Γιωτοπούλου-Σιοιλιάνου,
και Εύας Κεσίσογλου,

τ. Συμβούλου Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου
Ἰπ. Παιδείας

τ. Διευθύντριας Κολλεγίου Θηλέων (Pierce College)

Ἡ γυναίκα σὲ σχέση μετὰ τὴν ἐκπαίδευση ἐξετάστηκε διττά: ὡς ἐκπαιδευόμενη και ὡς ἐπαγγελματίας ἐκπαιδευτικός.

Ἡ κ. Ε. Γιωτοπούλου, ὕστερα ἀπὸ μιὰ σύντομη εἰσαγωγή, ὅπου τόνισε τὴν τυπικὴ ἰσότητά των δύο φύλων στὴν ἐκπαίδευση, ἀλλὰ και στὴν ἐκπαιδευτικὴ σταδιοδρομία, ἀπαρίθμησε τίς συνθήκες και τίς προκαταλήψεις πού ἀναστέλλουν τὴ δυνατότητα μιᾶς οὐσιαστικῆς ἰσότητος: κυρίως τὴν ἔλλειψη μέσης μικτῆς ἐκπαίδευσης, τὸν τρόπο πού παρουσιάζεται ἡ γυναίκα και ὁ ρόλος της στὰ σχολικὰ ἐγχειρίδια, τὴν προκατάληψη και τοὺς ἐνδοιασμοὺς πού ἐπικρατοῦν σ' ἓνα μεγάλο ποσοστὸ γονέων και ἐκπαιδευτικῶν γιὰ τίς ἱκανότητες πού διαθέτουν τὰ κορίτσια γιὰ ὀρισμένες σπουδὲς και γιὰ τὴν ἀσκηση ὀρισμένων ἐπαγγελμάτων, πού ἔχει ἐπικρατήσει νὰ θεωροῦνται κατ' ἐξοχὴν ἀνδρικότα.

Ἡ ὁμιλήτρια ἐπέμεινε ἰδιαίτερα στὴν ἀποφασιστικὴ σημασία πού ἔχει ἡ μικτὴ ἐκπαίδευση γιὰ τὴν ἐξουδετέρωση των προκαταλήψεων αὐτῶν, τονίζοντας ὅτι τὰ παιδιὰ μόνο στὸ μικτὸ σχολεῖο ἀναπτύσσονται σὲ μιὰ φυσιολογικὴ κοινωνία, γνωρίζουν ἀμοιβαῖα τίς ἱκανότητες και δυνατότητές τους, διαπιστώνουν τὴ σαθρότητα των προκαταλήψεων των σχετικῶν μετὰ τίς ἰδιαίτερες κλίσεις ἀγοριῶν και κοριτσιῶν και δίδουν τὴν εὐκαιρία σὲ δασκάλους και γονεῖς νὰ κάμουν ἀνάλογες διαπιστώσεις. Ἰδιαίτερη σημασία δόθηκε στὴ σωστὴ λειτουργία των μαθητικῶν κοινοτήτων σὲ μικτὰ σχολεῖα.

Σὲ μιὰ πολὺ σύντομη ἱστορικὴ ἀναδρομὴ ἐπίσημανε τὸν τρόπο πού ἀντιμετωπίστηκε ἡ συμφοίτηση στὴ Μέση Ἐκπαίδευση ἀπὸ τὴν ἰδρυση τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ὡς σήμερα, πού ἰσχύει ὁ ἀναγκαστικὸς νόμος 1023 τοῦ 1951, σύμφωνα μετὰ τὸν ὅποιο ἐπιτρέπεται ἡ συμφοίτηση μόνο ἐφόσον δὲν εἶναι ἐφικτὴ γιὰ τεχνικοὺς λόγους ἡ λειτουργία χωριστοῦ Γυμνασίου.

Σχολικὰ ἐγχειρίδια

Ὡς πρὸς τὴ μορφή των σχολικῶν ἐγχειριδίων ἀναφέρθηκε στὰ ἐγχειρίδια τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς και τῆς Ἰστορίας. Σχολιάζοντας τὸ πνεῦμα μετὰ τὸ ὅποιο ἀντιμετωπίζεται ἡ γυναίκα στὰ ἐγχειρίδια τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς ἀνέφερε ὅτι στὸ παλαιότερο ἐγχειρίδιο ὀρίζονται ὡς ἐπαγγέλματα, πού δὲν ἔρχονται σὲ σύγκρουση μετὰ τὴ χριστιανικὴ ἠθικὴ, ἐκεῖνα τῆς πωλήτριας, τῆς νοσοκόμου, τῆς ράφτρας και — ἡ μεγαλύτερη συγκατάβαση — τῆς δασκάλας. Στὸ

νεώτερο ἐγχειρίδιο (ΟΕΔΒ 1975/σ. 185-186), ἐνῶ ἡ προσφορά τῆς γυναίκας μέσα στὴν οἰκογένεια περιορίζεται στὴ μητρικὴ στοργὴ και στὴν «κάθε θυσία» πού πρέπει νὰ εἶναι ἐτοιμὴ νὰ ὑποστῆ «γιὰ νὰ ἀποδεχθῆ τὴ μητρότητα», ὁ πατέρας ἐμφανίζεται ὡς τὸ πρόσωπο πού παρέχει τὴν «οἰκογενειακὴ ἀσφάλεια», ὡς ἡ «γνήσια ἀθηνία», τὸ πρότυπο πού «πρέπει νὰ εἰκονίζει τὸ Θεὸ και τὸν Ἰησοῦ Χριστό»!! Ὡς πρὸς τὰ βοηθήματα τῆς ἱστορίας, τὴν ἀπασχόλησε ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὅποιο παρουσιάζονται οἱ μεγάλες γυναικεῖες προσωπικότητες τοῦ παρελθόντος, χωρὶς ποτὲ νὰ γίνεται νύξη γιὰ τὸ πόσο δύσκολο ἦταν νὰ ἀναδειχθοῦν και νὰ παίξουν τὸ ρόλο πού ἐπαιζαν μέσα στὶς ἀνδροκρατούμενες κοινωνίες τους, ὅπου οἱ συνθήκες ζωῆς και ἀγωγῆς δὲν τοὺς πρόσφεραν τὴν εὐκαιρία νὰ ἀποκτήσουν τὰ ἐφόδια πού παρεῖχαν στοὺς ἄνδρες. Ἰδιαίτερα ἀναφέρθηκε στὴν πιὸ ἀξιοπρόσεκτη, ἴσως, περίπτωση: στίς γυναῖκες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, πού σὲ πολλὰς περιπτώσεις ἐπαιζαν ρόλο ἐντελῶς ἰσότητο μετὰ τὸ ρόλο των ἀνδρῶν. Καπετάνισσες, πού κυβερνοῦσαν πολεμικὰ καράβια (ὅπως ἡ Μπουμπουλίνα), γυναῖκες ὀπλαρχηγοὶ πού πολεμοῦσαν ἐπικεφαλῆς 300/500 στρατιωτῶν και ἐπαιρναν μέρος στὰ πολεμικὰ συμβούλια ὡς ἰσότητοι ἀρχηγοὶ μετὰ τοὺς ἄνδρες (ὅπως οἱ Σουλιώτισσες Δέσπω και Χάιδω), ἀλλὰ πού, ὅταν ἤρθε ἡ ὥρα τῆς ἀναγνώρισης και ἀνταμοιβῆς τῆς προσφορᾶς τους, ἐπαψαν νὰ ἀντιμετωπίζονται ὅπως οἱ ἄνδρες συνάδελφοί τους.

Ὁ ἀνασταλτικὸς ρόλος τῆς προκατάληψης

Τέλος, ἡ τρίτη στὴν ἀπαρίθμηση των ἀνασταλτικῶν συνθηκῶν γιὰ οὐσιαστικὴ ἰσότητά των δύο φύλων, πού ἀνέφερε ἡ κ. Ε. Γιωτοπούλου στὴν ἀρχὴ τῆς εἰσῆγησῆς της, ἡ προκατάληψη, δηλαδή, ἐνὸς μεγάλου ποσοστοῦ γονέων και ἐκπαιδευτικῶν σχετικὰ μετὰ τίς ἱκανότητες των κοριτσιῶν και τὴ δυνατότητα νὰ ἀνταποκριθοῦν στὴν ἀσκηση ὀρισμένων ἐπαγγελμάτων, ἐμποδίζει συχνότατα, ὅπως τόνισε, τὴν ἐλεύθερη ἐκλογή τῆς σταδιοδρομίας τους μειώνοντάς τους τίς εὐκαιρίες νὰ δοκιμαστοῦν σὲ ἐπαγγέλματα πού κάθε ἄλλο εἶναι παρὰ ἀκατάλληλα γιὰ τίς γυναῖκες.

Οἱ ἐπιπτώσεις τῆς νοοτροπίας αὐτῆς των ἐνηλίκων, πού εἶναι φυσικὸ νὰ ἐπηρεάζει, ὡς ἓνα σημεῖο, και τὰ ἴδια τὰ κορίτσια, φαίνεται ἀπὸ τὸ πολὺ μικρὸ ποσοστὸ κοριτσιῶν πού φοιτοῦν κυρίως στίς Μέσες τεχνικὲς σχολές (σύμ-

φωνα με τη στατιστική του Υπουργείου Παιδείας του 1974 σε 117.390 μαθητές τα κορίτσια ήταν μόνο 10.059), αλλά, σχετικά, και στα KATE.

Ἡ γυναίκα εκπαιδευτικός

Τυπική είναι η ισότητα των φύλων και στην άσκηση του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού. Ἐνώ στις κατώτερες βαθμίδες της ιεραρχίας τόσο στη Στοιχειώδη όσο και στη Μέση Ἐκπαίδευση το ποσοστό των γυναικῶν είναι 50 % περίπου, στις ανώτερες βαθμίδες ο αριθμός των γυναικῶν μειώνεται και στις ανώτατες είναι ελάχιστος (στούς 140 επιθεωρητές της Μέσης Ἐκπαίδευσης μόνο 10 είναι γυναίκες δὲν υπάρχει ὅμως καμία γυναίκα ἐπόπτης οὔτε μέλος του KEME).

Τὸ ἴδιο συμβαίνει και στην Ἀνώτατη Ἐκπαίδευση, ὅπου τὸ ποσοστό των βοηθῶν και ἐπιμελητῶν είναι σχετικά μεγάλο, ἐνώ είναι ἀκόμη πολὺ μικρὸ ἐκεῖνο των καθηγητῶν.

Ἡ μείωση αὐτὴ τοῦ γυναικείου ποσοστοῦ στις ἀνώτερες βαθμίδες τῆς εκπαιδευτικῆς ιεραρχίας είναι ἐνδεικτικὴ τῆς ἀνδρικής προκατάληψης και τῆς ἀντίδρασης ποὺ ἀσκειῖται σὲ βάρος τῆς σταδιοδρομίας των γυναικῶν.

Ἡ κ. Κεσίσογλου ἔκαμε δύο ἐκτενεῖς παρεμβάσεις πρῶτα, σχετικά με τὴ σημασία των μαθητικῶν καινοτήτων στη μικτὴ ἔκπαίδευση και ὕστερα σχετικά με τὸν τρόπο ποὺ ἀντιμετωπίζεται ἡ γυναίκα στα Ἀναγνωστικά τοῦ Δημοτικοῦ και στα Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα τοῦ Γυμνασίου.

Ἡ σημασία τῆς μικτῆς Μαθητικῆς Κοινότητας

Ἰδιαίτερα τόνισε τις δυσάρεστες ἐπιπτώσεις ποὺ προκαλεῖ ἡ διακοπὴ τῆς συμφοίτησης των παιδιῶν ἀπὸ τὰ δώδεκα ὡς τὰ δεκαοχτώ τους χρόνια. Σὲ μιὰ ἡλικία, δηλαδή, ποὺ δίνεται ἡ εὐκαιρία στα παιδιά νὰ γνωριστοῦν πολὺ οὐσιαστικότερα ἀπ' ὅ,τι στὸ Δημοτικὸ, με συζητήσεις γιὰ θέματα, ποὺ τὰ προβληματίζουν προσωπικά και γενικά, με ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων, με ἀποκάλυψη των ἀντιθέσεων ἢ και συγκρούσεων με τοὺς γονεῖς ἢ και ἄλλα πρόσωπα, κλπ. Ἄν τὰ καυτὰ αὐτὰ προβλήματα συζητηθοῦν σωστὰ και μάλιστα στην ὥρα τὴν ἀφιερωμένη στη Μαθητικὴ Κοινότητα τότε δίνεται ἡ εὐκαιρία τῆς σωστῆς γνωριμίας ἀνάμεσα στα δύο φύλα, τῆς σωστῆς ἀμοιβαίας ἀξιολόγησης και τῆς σωστῆς και αὐθόρμητης συναναστροφῆς. Μέσα στη Μαθητικὴ Κοινότητα — ὅταν λειτουργεῖ σωστὰ — διπαιδαγωγοῦνται παράλληλα και ἰσότημα οἱ μέλλοντες πολῖτες — ἀγόρια και κορίτσια. Στὴ μικρὴ, ἀλλὰ ὀργανω-

μένη κοινωνία τους, ἀποβάλλουν τις προκαταλήψεις, ποὺ ἴσως φέρνουν μαζί τους, γιὰ τὴν ὑπεροχὴ ἢ μειονεξία τοῦ ἐνὸς φύλου.

Τὰ Ἀναγνωστικά τοῦ Δημοτικοῦ

Μιλώντας γιὰ τὰ Ἀναγνωστικά τοῦ Δημοτικοῦ τόνισε τὴ δεύτερη θέση ποὺ δίνεται πάντα στη γυναίκα σὲ σχέση με τὸν ἄνδρα: ἀποκλειστικὴ, σχεδόν, προβολὴ τοῦ ρόλου τῆς νοικοκυρᾶς μητέρας, ποὺ, ὅταν ἀναγκαστεῖ νὰ ἐργαστεῖ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, σημαίνει πὺς συνέβηκε κάποια οἰκονομικὴ ἀνατροπὴ ἐξαιτίας οἰκογενειακῆς συμφορᾶς τὴν αὐστηρὰ κατανεμημένη κατὰ φύλα συμπεριφορὰ (τὸ κορίτσι πρότυπο εἶναι πάντα τὸ ὑποταγμένο παιδί κλπ.) Ἀναφέρθηκε στὸ βιβλίον τῆς Ἄνας Φραγκουδάκη «Τὰ Ἀναγνωστικά βιβλία τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Πειθαναγκασμὸς και ψυχολογικὴ βία», στὸ ὁποῖο ἡ συγγραφέας ἀναλύοντας ὅλες τις ἀδυναμίες των Ἀναγνωστικῶν μας, ἐπιμένει ἰδιαίτερα στην ὑποβάθμιση τῆς γυναικείας προσωπικότητας, ποὺ γίνεται στα βασικά αὐτὰ σχολικὰ βοηθήματα.

Τὰ Ἀναγνωστικά τοῦ Γυμνασίου

Πάντα με στόχο τὴν ἀντιμετώπιση τῆς γυναικῆς μέσα στα κείμενα, μίλησε και γιὰ τὰ Ἀναγνωστικά τοῦ Γυμνασίου, ὅπου διαπίστωσε, γενικά τὴν ἴδια νοοτροπία, με ἐξαιρέση κάποιες εὐστοχες ἐπιλογὲς κομματιῶν, ποὺ ἔχουν γίνει στις πρόσφατες ἐκδόσεις των Νέων Ἑλληνικῶν, κυρίως τῆς Α' Γυμνασίου.

★

Ἡ εἰσήγηση με θέμα «Γυναίκα και Ἐκπαίδευση» τελείωσε με ὀρισμένες προτάσεις ἀπὸ τις εισηγήτριες.

Τονίστηκε ὅτι ἡ ἀλλαγὴ μιᾶς νοοτροπίας με τόσο μακρόχρονη παράδοση εἶναι ἰδιαίτερα δύσκολη. Ὅτι ἡ ἐπίσημη εκπαιδευτικὴ πολιτικὴ δὲν φαίνεται νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ θέμα. Γ' αὐτὸ χρειάζεται ἀγώνας πολὺπλευρος και συνεχῆς. Με τὸν Τύπο, με τὰ ἄλλα μέσα μαζικῆς ἐνημέρωσης, με ἄρθρα στα περιοδικὰ τῆς ΟΛΜΕ και τῆς Διδασκαλικῆς Ὀμοσπονδίας, ἀλλὰ κυρίως στὸ περιοδικὸ τοῦ Συνδέσμου, στὸ ὁποῖο θὰ ἦταν χρησιμότερο νὰ υπάρξει μιὰ μόνιμη στήλη ἀφιερωμένη στα εκπαιδευτικὰ θέματα ποὺ ἔχουν σχέση εἴτε με τὴ γυναικεία ἔκπαίδευση εἴτε με τὴν ἐπαγγελματικὴ ἔκπαίδευση. Ἡ στήλη αὐτὴ θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνημερώνει γιὰ τὸ τί γίνεται σὲ ἄλλες χῶρες σὲ ἀντίστοιχες περιπτώσεις με ἐκεῖνες ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν και ἀκόμα, νὰ κάνει ἀναλυτικὴ παρουσίαση των ἐπαγγελματικῶν, τὰ ὁποῖα δὲν ἀκολουθοῦν οἱ γυναίκες ἐπηρεασμένες ἀπὸ ἐσφαλμένες προκαταλήψεις.